

Enam ei ole kombeks igal võimalikul juhul korrutada, et meie lastel siin suurel Nõukogudemaal on kõige õnnelikum lapseõlv, meie noorte ees on kõik teed lahti. Nüüd oskame vaadata neid, oma tulevikulootusi, teise pilguga — kui kutsumata külalisi täiskasvanute närvilisest, pingeterikkas, asises maailmas; turvatundeta, nutusilmseid sõimelapsi, koolistressist vaevatud suuremaid.

On üks hirmkaalukas tegur, mis koolimurede vaekausi rõõmudega võrreldes tüki maad raskemaks muudab. Tean palju murelikke lapsevanemaid, kes kurtunud, et muidu poleks koolil ehk veel vigagi, aga see teine vahetus! Ei näegi isad-emad õieti oma lapsukest: hommikul jätavad ta unehõlma, päeval jagavad telefoni teel manitsusi... Õhtul tuleb koolilaps sügise-talvehämarikus, parasjagu tulpinud ja torssis, teadmise, et õuesaamislootust pole, kohe jälle õppima, piinatakse vene keele sõnade ja korratabeliga, ning siis kähku sööma ja magama. Hädapärast mahub vahepeale peapesu eluvõitluses räsida saanud pükste või jopitasku eest. Kas tuleb tuttav ette?

Meie linnas töötavad kahes vahetuses kaks keskkooli ja 9-kl. kool. Kokku käib pärastlõunases vahetuses 514 õpilast; kõige rohkem — 306 1. keskkoolis, 9-kl. koolis 109, 2. keskkoolis 99.

PÕHJUS? — Lapsi on linna liiga palju saanud, koolimajad kitsaks jäänud. Kõikides linnakoolides kokku õpib 3148 õpilast: 1. kk. — 1227, 2. kk. — 1100, 9-kl. koolis — 510, 3. kk. — 311.

Mida endast kujutab üks tuhande kahesajaline kool, räägib Kuressaare 1. Keskkooli algklasside õppealajuhataja Linda Liivamägi:

«Ruumipuudus on kohutav. Meie matemaatikud arvutavad välja, et iga lapse kohta tuleb koolimajas vähem kui ruutmeeter! Kõige rahvarohkem on 2. korrus. See ahistab nii õpilasi kui ka õpetajaid. Lapsed on äärmiselt rahutud, närvilised, hakkavad juba sõna otseses mõttes seinu mööda üles ronima. Neil ei ole ju hetkekski kohta omaette, oma mõtetega jääda.

Õpetajad on samuti pinges. Eriti ülekoormatud on need, kes annavad tunde mõlema vahetuse õpilastele ja viibivad majas hommikul üheksast õhtul kaheksani.

Teises vahetuses käivad kõik kolmandad, neljandad, viiendad klassid, kokku 10 klassikomplekti. Järgmisel õppeaastal on pilt veel süngem: oleme sunnitud teist vahetust suurendama, ka kuuendad klassid juurde haarama, sest õpilaste arv kasvab. Sel aastal on ainuüksi teisi klasse kokku 5.

Niisugune marmutkool ei ole enam õieti juhitav.»

TAGAJÄRJED?

Lastepoliiklinniku juhataja Teisi Lumiste: «Alustan vastuküsimusega — kust tulevad siis meie muserdatud, heale sõnale mittealluvad lapsed? Esiteks on teine vahetus tervisele kahjulik, segi on löödud koolilapse päeva-režiim. Teiseks onaju töö-

Koolimajad on kitsaks jäänud

võime hommikul suurem. Aga laps läheb alles kahest kolmest kooli, koju jõuab kell 7—8 õhtul ning hakkab siis veel õppima. Tegelikult jookseb see vaev tühja — väsinudaju ei omanda midagi. Paljud vanemad kasutavad ometi seda moodust, kuna sageli jääb 8—9-aastane üksinda hätta ning vanemal pole ka teist võimalust lapse õppimist kontrollida. Kolmandaks kahanevad minimaalseks vanemate ja laste kontaktid, koduse kasvatus mõju jääb väga väikeseks.

Lisandub veel üks probleem: meie siin Saaremaal elame päikesest ja ees rohkem kui mujal Eestis. See tekitab korvamatut kahju laste tervisele, sest desünnkroonoo mõjub halvasti eelkõige lastele. Kõik päeval omandatu salvestatakse ajus. Uute teadmiste süntees toimub aga just hommikuse une ajal. Lapse enneaegne äratamine häirib seda protsessi, kahjustab ka närvisüsteemi. Seetõttu oleks normaalne koolides õppetööd alustada kell 10—11. Praegustes tingimustes on see võimatu — küllap lõpeks siis teise vahetuse koolipäev südaöö paiku.»

Nii on teise vahetuse põhjuste ja tagajärgedega. Järeldus saab olla vaid üks — Kuressaare vajab veel üht kooli.

Samal arvamusel on ka rajooni hariduskoondise juhataja Avo Virves, ent lisab, et millal ja kuidas see teoks saab, ei oska isegi ennustada:

«Eelkõige peame tasa tegema oma võla maast ees, korrastama või valmis ehitama maakoolid. Linnas ootab oma järke tuleval viisaastakul 9-kl. kooli juurdeehitus, mis kergendab küll koolipere olukorda, kuid linnale õpilaskohti juurde ei anna. Mõni klassiruum võidetakse juurde 9-klassilises ja 2.

keskkoolis järgmisel õppeaastal 6-aastaste arvel. Kõik esimesed klassid hakkavad tööle lasteaedades.»

Rajooni ehitusasjadega peab kõige rohkem kursis o.ema täitevkomitee esimehe asetäitja Mait Sooäär. Küsimem siis: kas on lootust?

«Linna veel ühe kooli ehitamine on ammu päevakorral. Kõigepealt peame aga maad aitama. Mitmes paigas on olukord katastroofiline: Kaarma 9-kl. kooli pani tuletõrje kinni; Pihlas on ainult algkool, suuremad lapsed sõidavad linna vahet; Laimjalas ei ole üldse kooli, samaaegselt on kolhoosi keskus koondunud just Laimjalga.

Linn saab veel sel viisaastakul uue kutsekeskkooli. Linna 9-kl. kooli juurdeehituse pidime edasi lükkama järgmisesse viisaastakusse.»

Omaltpoolt teeksin ettepaneku ajutiselt seisata linna suurelamute ehitamine. Eks koli ju uutesse majadesse enamasti pered, kel lapsed olemas või tulemas. Kuni me pole veel kasutusele võtnud valdavalt koduõpetamise süsteemi, peavad nad tahes-tahmata kooli minema. Ehitagem siis kõigepealt üks kena ja ajakohane haridustempel.

Kahtlen aga, kas see ettepanek kuigi palju poolehoidjaid korjab. Kes aastaid kehvades elutingimustes ja pikas korteriootuses kannatanud, vaevalt nõustuks veel ootama.

Mait Sooääre jutust kumas siiski üks lootusekiireke. Nimelt on järgmise viisaastaku plaanides ka linna spordikool. Kui see asendada uue 9-kl. kooliga... Muidugi, tean ka spordikooli kitsikusest, mõni aeg tagasi olen ise sellest koolist ja neist muredest kirjutanud, aga kui kuidagi teisiti enam ei saa, tuleb uuest spordikoolist loobuda. Eitamata spordi kasulikkust toimet arvan, et õhtu-est vahetusest ja ülerahvastatud koolimajadest muserdatud lapsi ei jõuaks ka sport piisavalt üles turgutada. Liatigi kujutan odavat uut kooli ette kaasaegse spordikompleksiga varustatult, et lapse keha vaimu kõrval kõngu ei jääks.

Kui aga natuke veel fantaseerida, siis võib-olla paluda abi Soome ehitajalt, kes siia oma kaasmaalaste tarbeks hotelli, pansionaati kuulukse rajama tulevat. Äkki paneksid meie jaoks püsti ühe koolimajagi? Häda ei anna ju häbeneda.

Pooldan saartel turismimajanduse arendamist, ometi mõttes kõrvutades luksuslike tingimusi välituristidele ja näiteks koolimaja, kuhu lapsed enam ära ei mahu, tikub küll kujunema vaese aborigeeni tunne.